

CHAQIRUVGA QADAR BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK FANINING BUGUNGI KUNDAGI PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK DOLZARBLIGI

Abdurasulov J.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika va psixologiya mutaxassisligi magistranti*

Tayanch soʻzlar: chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik, harbiy kadrlar, metodika, harbiy-vatanparvarlik, amaliy koʻnikmalar, burch, sadoqat.

Ключевые слова: начальная предпринимательская подготовка, военнослужащие, методика, военный патриотизм, практические навыки, долг, лояльность.

Key words: initial training before conscription, military personnel, methodology, military patriotism, practical skills, duty, loyalty.

Резюме:

Jahonda turli yovuz kuchlar oʻzining mustaqil rivojlanish yoʻlini tanlagan yosh davlatlar uchun xavf solib turgan hozirgi davrda Vatan himoyachilariga yuqori darajadagi talablar qoʻyilmoqda. Shunday ekan, haqiqiy Vatanparvar, mard va jasur oʻgʻlonlarni shakllantirish maktabdan boshlanadi.

Резюме:

В настоящее время, когда различные силы зла в мире представляют угрозу молодым странам, выбравшим свой независимый путь развития, к защитникам Родины предъявляются высокие требования. Поэтому в школе начинается формирование настоящих патриотов, смелых и отважных мальчиков.

Summary:

At the present time, when various evil forces in the world pose a threat to young countries that have chosen their independent development path, high demands are placed on the defenders of the Motherland. Therefore, the formation of true patriots, brave and brave boys begins at school.

Umumiy oʻrta taʼlim muassasalarida Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni tashkil qilish va uning metodikasi bugungi kunda oʻquvchi-yoshlarni vatnparvarlik ruhida tarbiyalashdagi muhim fan sifatida milliy oʻquv dasturiga kiritilgan. Mazkur fanni oʻqitishdan asosiy maqsad – oʻquvchilarni Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash, ajdodlarga munosib avlod qilib kamol toptirish, jismoniy barkamollik, favqulodda vaziyatlarda toʻgʻri harakatlanish, zarur holatlarda birinchi tibbiy yordam koʻrsata olish boʻyicha amaliy

ko'nikmalarni shakllantirish va mamlakatimiz Qurolli Kuchlari tarkibida mavjud qurol-aslaha va harbiy texnikalar bo'yicha bilimga ega bo'lgan avlodni tarbiyalashga qaratiladi.

Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik faninig vazifalari: O'zbekiston Respublikasining Qurolli Kuchlari safidagi harbiy xizmat huquqiy asoslarining talablari hamda mohiyatini o'rgatish; harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va harbiy burchga sadoqatli bo'lish, mas'uliyat va javobgarlikni shakllantirish; Vatan mustaqilligi va ravnaqi yo'lida fidokorona kurashgan milliy qahramonlarimiz bilan faxrlanish, ularga munosib voris bo'lish tuyg'usini shakllantirish; umumharbiy nizomlarning harbiy xizmatchilar hayotidagi ahamiyatini, Vatanga qasamyod va uning talablarini anglash; favqulodda vaziyatlarda harakatlanish, zaruriyat tug'ilganda o'ziga hamda yon atrofdagilarga birinchi tibbiy amaliy yordam ko'rsatish ko'nikmalarini o'rgatish; yosh avlodga qat'iy hayotiy pozitsiy va Vatan taqdiri uchun daxldorlik mas'uliyatini shakllantirish; yoshlarni o'z fuqarolik burchi va konstitutsion majburiyatlarini bajarishga, jamiyat va davlat manfaatlarini himoya qilishga qodir shaxslar etib tarbiyalashga yo'naltirish; harbiy burchga va Prezidaentga sadoqatli bo'lish, xalq taqdiri uchun javobgarlik tuyg'usini shakllantirishdan iborat.

Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanini o'rganish O'zbekiston Respublikasining «Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida»gi Qonun talablarini, O'zbekiston Respublikasining yoshlarni chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarligi bo'yicha Nizomini, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa Vazirligining buyruqlari va direktivalarini, chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni tashkil qilish va olib borish, o'quvchi-yoshlarni vatanparvarlik tarbiyasi ishlarini, O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari safiga xizmatga tayyorlash bo'yicha masalalarni, chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarligi (chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani) bo'yicha o'quv jarayonini rejalashtirish tamoyillarini, ta'lim muassasalarida chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani dasturining barcha bo'limlari bo'yicha mashg'ulotlarni tashkil qilish va olib borishda yangi pedogogik texnologiyalarni qo'llashni, zamonaviy o'quv texnika vositalaridan foydalana bilishni, ta'lim muassasasi direktori va Chaqiruvga qadar tayyorgarlik o'qituvchisining majburiyatlarini, hamkorlikda bo'lgan tashkilotlar bilan aloqa shakllarini, chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani bo'yicha o'quv-moddiy bazaga qo'yiladigan talablarni bilishlari va 66 66 ularni amalda qo'llay olishlari uchun yetarli ilm-malaka va ko'nikmalar berishdan iborat. O'quvchi-yoshlar ta'lim olayotgan paytlarida o'zlarida askarning yoshlarni O'zbekiston Respublikasi

Qurolli Kuchlari safiga xizmatga tayyorlash masalalari bo'yicha majburiyatlarini bajarishida zarur bo'lgan siyosiy, ahloqiy, ruhiy tayyorgarliklarini yuqori bo'lishini va Vatan himoyachisi sifatlarini mujssamlashtirishlari shart.

Hozirgi kunda Qurolli kuchlarimiz tarkibidagi harbiy qism va bo'limlarni puxta bilimga ega bo'lgan shaxsiy tarkib bilan to'ldirish, uning siyosiy, manaviy, axloqiy ruxiy, vatanparvarlik tarbiyasiga alohida e'tibor berish muhim shartlardan biri hisoblanadi. Shaxsiy tarkibning yuqoridagi qayd etilgan sifat va fazilatlarini shakllantirishni, tarbiyalashni faqat harbiy kadrlar tayyorlash bilim yurtlari, qism komandirlari va harbiy boshliqlarning vazifasi deb hisoblash to'g'ri bo'lmaydi. Ma'lumki armiya safida o'z bo'ysunuvchilarining faoliyatlariga komandir va boshliqlar ma'suldirlar. Lekin sifat va fazilatlarini shakllantirishga kelganda armiya safigacha bo'lgan ta'lim tarbiya o'rning ahamiyati katta. Ayniqsa umumta'lim maktablari, o'rta-maxsus va o'rta kasb-hunar ta'limi muassasalarida chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanini sifatli va samarali o'qitilishini ahamiyati bu borada muhim.

Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek «Eng katta boylik – bu aql-zakovat va ilm, eng katta meros – bu yaxshi tarbiya, eng katta qashshoqlik – bu bilimsizlikdir». Umumiy o'rta maxsus va boshlang'ich professional ta'lim muassasalarida «Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik»ni o'qitilishi haqida O'zbekiston Respublikasining «Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida»gi Qonunning 13-moddasida quyidagicha qayd qilingan: «Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik, shu jumladan fuqaro mudofaasi va tibbiy bilim asoslari bo'yicha tayyorgarlik o'quv dasturidagi majburiy fan bo'lib, umumiy o'rta, o'rta maxsus va boshlang'ich professional ta'lim muassasalarida chaqiruvga qadar tayyorgarlik fani o'qituvchilari tomonidan bitirish yili arafasidagi kurslardan yoki sinflardan boshlab o'tiladi». Bundan tashqari ushbu ustuvor vazifalar O'zbekiston Respublikasining «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi», «Mudofaa to'g'risida»gi Qonunlarida, Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 29-iyun kunidagi qarori bilan tasdiqlangan «2023-2027-yillarda yoshlarni harbiyvatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari samaradorligini oshirish Konsepsiyasi», 2023-yil 8-noyabr kunidagi Qarori bilan tasdiqlangan «Ta'lim muassasalarida chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomi» va O'zbekiston Respublikasi Mudofaa Vazirligining buyruq va talablarida ham o'z ifodasini topgan. Ko'rinib turibdiki 1999-yil yanvaridan e'tiboran Qurolli Kuchlarda boshlangan harbiy islohotlar strategiyasining nazarda tutgan, mamlakatimiz tinch, osoyishtaligini ishonchli va samarali himoya qilishga qodir tezkor, yaxshi ta'minlangan Qurolli Kuchlarni tuzish maqsadini amalga oshirish

faqat oliy harbiy o'quv muassasalarining vazifasi deb o'ylash, masalaga faqat bir tomonlama qarashdir. Bu borada chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik muhim ahamiyat kasb etadi. Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanini takomillashishi va rivojlanishi, Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fanining maqsad va vazifasi borasida bir qancha ilmiy izlanishlar olib borilayotganligi, davlat chegaralarining o'z qo'shinlarimiz tomonidan hushyorlik bilan qo'riqlanayotganligi mamlakatimizda olib borilayotgan ilmiy ishlar natijasi desak adashmaymiz. Yoshlarimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Yoshlarimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash borasida biz nimalarga e'tibor berishimiz kerak? Qanday ilmiy izlanishlar olib borishimiz kerak? Bu borada birinchi masala yoshlarimizga ota-bobolarimiz bosib o'tgan yo'llarini to'g'ri tushuntirish (ishontirish usuli) dir. Buyuk tariximiz, ulug' ajdodlarimizning boy ma'naviy merosi,

Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi sarkardalarning jahon sivilizatsiyasi hamda harbiy san'at rivojiga qo'shgan hissalarini yoshlar o'rtasida keng targ'ib qilishimiz, shuningdek Vatan ozodligi va mustaqilligi yo'lida jon fido qilgan yurtdoshlarimiz ko'rsatgan vatanparvarlik va qahramonlik, ulardagi sadoqat, fidoiylik, matonat hamda jasorat kabi xislatlarni, qolaversa yurt, oila, ota-ona va farzandlar himoyasi xalq va ajdodlar xotirasi oldida muqaddas burch ekanini yoshlar ongiga singdirishimiz lozimdir. Ikkinchi masala (tarbiya) agar biz yoshlarimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalay olsak kelajakga ko'chmas poydevor qo'ydim deb ayta olamiz. Hozirgi kunda yoshlarni turli ko'rinishdagi vayronkor g'oyalar ta'siridan asrash, ularni milliy g'oya va Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularning ongida Vatan himoyasi sharaffli va muqaddas burch ekanligini singdirish eng muhim vazifalarimizdan biridir. O'quvchi-yoshlarda yon-atrofimiz va jahonda ro'y berayorgan siyosiy-ijtimoiy jarayonlarga milliy mamfaatlarimizdan kelib chiqqan holda yondashish ko'nikmalarini, ommaviy axborot vositalari, shu jumladan Internet jahon axborot tarmog'i orqali tarqatilayotgan g'arazli axborotlar, odobaxloqni yemiruvchi illatlar, yoshlarni zalolatga boshlovchi buzg'unchi g'oyalarga qarshi sog'lom dunyoqarashni shakllantirishimiz muhimdir. Uchunchi masala (o'qitish o'rgatish) bu eng dolzarb masalalardan biridir. Biz qanchalik yoshlarimizni to'g'ri o'rgatsak, o'qitsak ularda o'zlariga bo'lgan ishonchlarini yana bir bor uyg'otgan bo'lamiz. Yoshlarimizni harbiy-vatanparvar qilib tarbiyalashda avvalambor biz ularga milliy qadriyatlarimizni o'rgatamiz va o'qitamiz. Bu yoshlarimizni harbiy-vatanparvar bo'lib tarbiyalanishida katta samara beradi. Hozirgi shiddat bilan o'zgarib borayotgan zamonning

o'zgarishiga katta tasir ko'rsatayotgan fan, texnikalar borasidagi o'zgarishlar, ularni boshqarish masalalarini to'g'ri tushuntirish orqali biz ularda harbiy texnikalarni boshqarishga bo'lgan qiziqishlarini oshirib boramiz. Bu borada bizga Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani katta yordam beradi. Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining tarkibiy qismi ekanligi nazariy bilimlarga asoslanib isbotlangan. Chunki, ushbu fan O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining asosiy zaxirasini tayyorlash uchun yordam beradigan fan hisoblanadi va uni ilimli, bilimli haqiqiy vatanparvar yoshlar bilan to'ldirishga xizmat qiladi. Shuning uchun ham mazkur fan o'quv dasturi o'quvchiyoshlar maktabni bitirgach, mamlakat Qurolli Kuchlari safiga chaqirilar ekan, qisqa vaqt ichida zamonaviy qurollar va jangovar texnikalarni o'zlashtira olishi uchun ularni yosh askar ega bo'lishi lozim bo'lgan darajadagi bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirishni ko'zda tutadi. Xulosa o'rnida, Haqiqiy mustaqil davlat shunday ish tutadi, o'z mudofaasini o'zgaralar qo'liga topshirib qo'ymaydi. Xalqning umumiy harbiy ruhini ko'tarishda, harbiylarni matonatli, shijoatli qilib tarbiyalashda ajdodlarimizdan bizga meros qolgan harbiy bilimlarni ommalashtirish, harbiy san'at sirlarini umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'qitish ham samara beradi.

Adbiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi . T.: 2023-y.
2. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi qonuni. 2020 -y.
3. O'zbekiston Respublikasining «Mudofaa to'g'risida»gi qonuni.2018-y.
4. O'zbekiston Respublikasining «Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida»gi qonuni. 2002-y.
5. «Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik» (10-sinf) o'quv dasturi 2022-y.
6. «O'smirlarni chaqiriqqacha tayyorlash to'g'risidagi Nizomi» 2014-y.
7. Абдурасулов , Ж. (2024). Харбий жамоанинг психологик аспекти. Бюллетень педагогов нового Узбекистана, 2(2), 59–65. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/yopa/article/view/28149>
8. Jurayev , S., & Abdurasulov , J. (2024). Psychological problems of a military officer . International Conference on Management, Economics & Social Science, 2(1), 26–29. Retrieved from <https://aidlix.org/index.php/fi/article/view/547>